

Simone van der Vlugt

Schilderslief

GROTE LETTER BIBLIOTHEEK
DEVENTER

5 juli 1650

De koets rijdt in volle vaart over de ongeplaveide wegen. Ik word voortdurend heen en weer geslingerd. Mijn handen en voeten zijn gebonden, dus ik kan niets doen om te voorkomen dat ik tegen de wand smak, en ik heb het gevoel dat ik onder de blauwe plekken zit. Het dorp ligt allang achter ons, maar ik kan nog steeds niet bevatten wat me overkomen is.

Het ene moment liep ik met een mand aan mijn arm over de landweg, en het volgende moment hoorde ik achter me paardenhoeven dreunen op de zandweg. Ik keek om en zag een koets met hoge snelheid op me af komen. Met een sprong opzij bracht ik mezelf in veiligheid. De koetsier minderde vaart en hield halt.

Woedend nam ik mijn rokken bijeen en liep naar hem toe om hem even goed de waarheid te zeggen. Maar voor ik dat kon doen vlogen de portieren aan beide kanten open en sprongen er twee mannen naar buiten. Aan de kleuren van hun kostuums en de pluimen op hun hoeden, zwart en rood, herkende ik ze als stedelijke gerechtsdienaren uit Amsterdam.

‘Geertje Dircx?’ vroeg een van hen.

Op dat moment begreep ik wat er aan de hand was. Ik draaide me om en rende weg, maar ik was kansloos. De mannen hadden me snel ingehaald, grepen me vast en sleepten me mee.

‘U bent gearresteerd, in naam van de vroedschap van Amsterdam. Wij hebben de opdracht u over te brengen naar het tuchthuis van Gouda.’

Ik verzette me hevig, maar tegen twee man was ik niet opgewassen. Ze boeiden me, werkten me hardhandig de koets in en stapten zelf ook in. Ik schreeuwde en schopte.

Het rijtuig kwam in beweging, maakte een scherpe draai en ik stootte hard mijn hoofd. Terwijl ik versuft tegen de wand aan lag, werden mijn voeten geboeid en daarna kon ik niets meer beginnen. Behalve schreeuwen, en toen ik dat deed, propte een van de mannen een doek in mijn mond.

Tegenover me zat een in het grijs geklede vrouw met een witte muts op, haar handen gevouwen in haar schoot. Ze leek niet onder de indruk van de manier waarop ik was binnengekomen.

Ik worstelde om los te komen, maar ik deed mezelf alleen maar pijn, en ten slotte bleef ik

uitgeput stilzitten. Vragen wat er in vredesnaam aan de hand was ging niet met die doek in mijn mond. Ik probeerde hem uit te spugen, maar dat lukte evenmin.

En nu heb ik het opgegeven. Verslagen zit ik op mijn plek, terwijl ik moet vechten tegen de angst die in me omhoog stuwt.

De vrouw, die recht tegenover me zit, houdt me scherp in de gaten. Ze heeft al die tijd gezwegen, maar nu richt ze het woord tot me.

‘Als je rustig blijft, haal ik die prop uit je mond. Als je gaat schreeuwen, stop ik hem er weer in.’

Ik knik, verre van rustig, maar bereid om me in te houden. De vrouw maakt een gebaar naar een van de mannen, en hij bevrijdt me van de doek. Opgelucht haal ik adem.

‘Ik ben Cornelia Jans,’ zegt de vrouw. ‘Ik werk voor het gerecht en heb opdracht gekregen je naar het tuchthuis van Gouda te brengen.’

‘Waarom?’ stoot ik uit, mijn mond nog vol vezels van de doek.

‘Weet je dat echt niet?’

Natuurlijk heb ik wel een vermoeden, maar ik wil het van haar horen. Er is er maar één die me zoiets zou kunnen aandoen, en hoewel ik

weet hoe hij over me denkt, verwachtte ik niet dat het zover zou komen. En toch zit ik hier, en de enige naam die in me opkomt is die van hem.

‘Ik wil het van u horen,’ zeg ik schor.

Even bespeur ik iets van mededogen op Cornelia’s gezicht, maar als ze spreekt klinkt haar stem vlak. ‘Goed dan. U bent schuldig bevonden aan contractbreuk, diefstal en hoererij. Uw zaak is voorgelegd aan de burgemeesters Cornelis Bicker, Nicolaes Corver en Anthony Oetgens van Waveren, en zij hebben het oordeel uitgesproken. De vierde burgemeester, Wouter Valckenier, is er niet in gekend omdat hij op sterven ligt. Maar de drie andere heren waren unaniem.’

Ik probeer rustig door te ademen. Het tuchthuis! Daar heb ik verhalen genoeg over gehoord, en alleen al de gedachte om daar wekenlang te moeten zitten brengt me in paniek. ‘Waarom?’ vraag ik met schrille stem. ‘Wat heb ik misdaan? U had het over hoererij. Dat begrijp ik niet.’

‘Echt niet? Blijkbaar heeft u zich overgegeven aan een zondig leven. Er is informatie over uw levensstijl ingewonnen en verschillende mensen hebben tegen u getuigd.’

‘Wie dan allemaal?’

‘De eigenaar van een nogal dubieus logement. Hoe heet het ook alweer?’ Ze raadpleegt haar documenten. ‘Het Swartte Bottje. Dat is een beruchte plek, waar heren een lichtekooi zoeken. En u hebt daar wekenlang gezeten.’

‘Maar niet als lichtekooi! Ik huurde er alleen een kamer!’

Cornelia steekt haar hand op. ‘Het is niet aan mij om daar een oordeel over te vellen. Ik geef alleen de feiten.’

Mijn verbijstering wordt steeds groter als de ontstellende waarheid tot me doordringt. Hij heeft het echt gedaan. Hij heeft me laten arresteren als de eerste de beste misdadiger. Vol ontzetting kijk ik Cornelia aan. ‘Hoeveel weken heb ik gekregen?’

‘Weken?’ zegt Cornelia. ‘U bent veroordeeld tot twaalf jaar.’

Als ik begin te schreeuwen, proppen ze opnieuw de doek in mijn mond.

Halverwege de reis stoppen we bij een herberg. Het wordt al donker, we bereiken Gouda nooit voor het sluiten van de poorten. De overnachting geeft me nieuwe hoop, misschien kan ik ontsnappen. Al gauw ontdek ik dat ik dat wel kan vergeten. De prop is weer uit mijn mond

gehaald, maar ik blijf geboeid aan handen en voeten.

Een lange, slapeloze nacht volgt. Het is bijna een opluchting als de dageraad tussen de lui-ken door kiert en ik word gesommeerd om op te staan. Na een licht ontbijt, waarbij het eten in mijn mond wordt gestopt, gaan we verder. Onderweg is het geen moment stil in de koets. De gerechtsdienaren en Cornelia praten aan één stuk door. Mij negeren ze.

De hele weg kijk ik uit het raam naar de voorbijglijdende weilanden, sloten en dorpen. Twaalf jaar! Dat moet een misverstand zijn, zelfs dieven krijgen niet zo'n zware straf. Bij aankomst zal het wel rechtgezet worden, dan krijg ik vast te horen dat het twaalf weken zijn. Dat is al erg genoeg. Hoe moet ik die tijd door-komen?

Even na de noen doemen de muren van Gouda op en een halfuurtje later rijden we de stad in.

Somber kijk ik naar buiten. De straten, de mensen, de markt en de grachten, het is alle-maal zo alledaags en vertrouwd. Nog even en ik word daar voor lange tijd van buitengesloten. Twaalf weken tussen dievegges en hoeren... Het wordt een verschrikking, dat kan niet anders.

De koets houdt al snel halt en een schok van angst gaat door me heen. Rechts ligt een groot, witgeverfd gebouw dat deel uitmaakt van een klooster. Is dat het tuchthuis? Blijkbaar wel, want Cornelia opent het portier en stapt uit.

De gerechtsdienaren verwijderen de boeien van mijn voeten en helpen me uit de koets. Mijn knieën trillen zo dat ik moeite heb om overeind te blijven.

Op straat blijven mensen staan, en een jongen van een jaar of veertien roept: 'Daar komt er weer een!' Een ouder iemand zegt: 'Dat is denk ik geen hoer. Zal wel een dief zijn.'

Een paar jongens beginnen te schelden en rotzooi naar me te gooien, maar als de gerechtsdienaar een dreigende beweging maakt, rennen ze weg.

Het tuchthuis heeft een imponerende entreepoort, met een gevelsteen waarop drie vrouwen spinnen, naaien en breien, en drie mannen hout staan te zagen. De enorme deur is voorzien van ijzerbeslag.

Cornelia heeft al aangeklopt en er wordt opengedaan. Een man in streng zwart begroet haar en werpt een korte blik op mij.

'De regentessen vergaderen nu. Zet haar maar even in een cel,' zegt hij.

Ik word meegenomen, de hal door, een gang in, naar een langwerpige binnenplaats. Aan de overkant gaan we een deur door en dan een trap af. Een sterke grondlucht komt me tegemoet, mijn voetstappen echoën onder de gewelven.

Een cipier stapt naar voren met een bos sleutels in zijn hand en gaat ons voor de gang in. Halverwege opent hij een celdeur. 'Deze is vrij,' zegt hij.

De gerechtsdienaren leiden me naar binnen en verwijderen mijn handboeien. Vervolgens verlaten ze de cel en lopen weg zonder te groeten. Alleen Cornelia blijft nog even staan en zegt: 'Dag Geertje. Het beste.'

Dan gaat de zware houten deur dicht.

Ik zak neer op een bankje, verbijsterd dat dit allemaal echt gebeurt. Dat de man die ik zo heb liefgehad en die, dat weet ik zeker, ook van mij heeft gehouden, me dit kan aandoen.

Die verbijstering verdwijnt niet. Ze is er als ik uit mijn cel word gehaald en de binnenmoeder me naar de regentessenkamer brengt, waar ik de huisregels te horen krijg. Ze is er als ik stamelend vraag of mijn straf niet twaalf weken moet zijn, of er niet een vergissing is gemaakt. Dat blijkt niet zo te zijn.

Ik bespeur enig medelijden bij de regen-

tessen, maar dat helpt me niet. Het is en blijft twaalf jaar. Ze overhandigen me een gerechtelijk document waar het op staat, ik ben bij verstek veroordeeld.

Ik huil en schreeuw niet als ik naar de werkzaal word gebracht, maar zak weg in een toestand van stille wanhoop, waarbij ik alleen maar voor me uit kan staren, naar een andere wereld, een ander leven, waarin ik dit nooit voor mogelijk had gehouden.